

---

## stukjes en beetjes (8e en laatste aflevering)

jan pieter janzen

---

### boeken (1)

Naast dagen, weken en maanden die in het teken van iets of iemand staan (vader-, moeder-, koninginne-, dieren- en bevrijdingsdag, zendings-, boeken- en stille week, veilig verkeers- en hartmaand), zijn er voor heel belangrijke dingen ook speciale 'jaren'. Zo was 1970 het internationale jaar van het onderwijs en 1971 dat van (tegen) de rassendiskriminatie. Natuurlijk is 1972 ook het jaar van iets.

Tijdens de 16e zitting van de Algemene Vergadering van de Unesco, op 9 november 1970, werd 1972 namelijk, op voorstel van de SU, bij akklamatie uitgeroepen tot 'Internationaal Jaar van het Boek'. Waarom? Omdat de mensheid overal ter wereld geattendeerd moet worden op de betekenis van het boek, of beter: het gedrukte woord in het algemeen, en op de gevaren die het boek bedreigen.

Die gevaren schijnen van tweeërlei aard te zijn:

1. In de rijke, ontwikkelde landen is het aanbod aan boeken voldoende. Het probleem is daar een van selectie en kwaliteit. Het gevaar dat het boek bedreigt, is het idee dat audio-visuele middelen het boek geheel zullen kunnen vervangen, niet alleen voor de informatie ten dienste van het dagelijks leven maar ook voor wetenschappelijke studie. Bovendien kan gedacht worden aan dreigende informatievervalsing als gevolg van fusies e.d.
2. In de ontwikkelingslanden is de problematiek van het boek van geheel andere aard: daar is vrijwel overal een schrijnend tekort aan boeken, zowel aan leer- en studieboeken als aan lektuur. Vooral in landen waar analfabetisme krachtig wordt teruggedrongen door het onderwijs, is het noodzakelijk dat goedkope lektuur van goede kwaliteit in ruime mate beschikbaar is. In vele van deze landen bestaat 'een schrijnende leeshonger'. De Unesco steunt daarom alle initiatieven welke beogen de boekproductie in die landen op te voeren. De verbruiding van goedkope druktechnieken is een aanzet in deze richting. Een ander punt is dat de deviezenschaarste het voor de meeste staten, m.u.v. een land als de Unie van Zuid-Afrika, onmogelijk maakt op grote schaal boeken uit het Westen te importeren. Van uitzonderlijk belang is om die reden de verwachte herziening van de internationaal geldende copy right-regels (vastgelegd in de konventies van Bern en Stockholm).

Kortom: overal is dringend behoefte aan een duidelijke beleidslijn voor het boek. Die beleidslijn moet uitgaan van de betekenis van het geschreven en gedrukte woord bij de kennisoverdracht en de stimulering van het denken.

Nog wat cijfers ter illustratie: in 1969 steeg de wereldboekenproduktie tot een rekordhoogte van meer dan 431.000 titels (volgens een andere berekening: 496.000 titels). Hiervan produceerde Europa 225.000 titels (de SU 76.000), Noord-Amerika 71.000, Zuid-Amerika 12.000, Oceanië 5.000, Azië 100.000 en Afrika slechts 8.000. Verspreid over de geschatte wereldbevolking van 3 miljard en 552 miljoen mensen betekende deze produktie dat Europa met 13% van dit aantal mensen meer dan 50% van de boeken voor haar rekening nam, daarentegen bijv. Azië waar 56% leeft (46.8% analfabetisme) minder dan 25%. Circa 73% van de bevolking van Afrika zou nog analfabeet zijn.

In de loop van dit jaar geeft de Unesco een boek uit dat geschreven is door Ronald Barker (die in 1956 Book for all publiceerde) en Robert Escarpit (auteur van o.m. La révolution du livre). Hun kopproduktie krijgt als titel The book hunger. Ze gaan diep in op het probleem van de schaarste aan boeken in de ontwikkelingslanden en de verhouding van het boek tot andere massa-media en de audiovisuele middelen in de ontwikkelde landen.

## boeken (2)

Het is uiteraard de bedoeling dat de 125 lidstaten van de Unesco elk met een program van actie komen. De meeste hebbendat ook gedaan. In de VS is het actieprogram een heel boekwerk geworden. (Een van de punten: het voorstel aan de Nasa om bij de lancering van de Apollo 16 een experimentele microfiche bibliotheek mee te geven.) In de SU zullen talrijke nieuwe bibliotheekgebouwen verrijzen en is de uitgave van diverse encyclopedieën aangekondigd. België heeft zich primair ten doel gesteld het lezen van boeken te aktiveren onder de 21% van de bevolking die gerekend wordt tot de arbeiderslaag, werkzaam in de steden en aangeduid als 'televisiekijkers' en die volgens recente enketes geen boeken kopen of lenen.

En Nederland blijft natuurlijk niet achter! Onder auspiciën van de Nationale Unesco Commissie is hier een 'kontaktkommissie' gevormd waarin allerlei organisaties en instellingen vertegenwoordigd zijn die een rol speelt in de wereld van het boek. Ziehier het program:

- jeugdprijsvraag; wedstrijd waarin de jeugd op allerlei wijzen zijn visie op het boek tot uiting kan brengen (in voorbereiding);
- boekeleggerwedstrijd voor leerlingen van een grafische school;
- toernee met leesapparatuur voor gehandicapten;
- colloquium 'De toekomst van het boek' (eind 1972);
- notitieblokkenactie in bibliotheken; verkoopactie ten bate van een bibliotheek of bibliobus voor Indonesië;
- cursus voor bibliothekarissen;
- rotary-actie 'Boeken voor Indonesië';
- CRM-onderzoek naar leesgewoonten (nog in te stellen);
- Unesco-lesbrief voor scholen onder de titel 'boeken voor iedereen', bestemd voor leerkrachten bij het voortgezet onderwijs;
- citatenwedstrijd (door AVRO uitgezonden op 23 maart jl.);
- forum over het beste boek, proza en poëzie, NCRV;
- het boek temidden van de media, programma Radio Nederland Wereldomroep;

- nationale bibliografie (streven: 'In 1972 zou een wettelijk depot voor alle uitgaven, en een daarop gebaseerde nationale bibliografie tot stand kunnen komen');
- herdenking 500 jaar wiegedrukken (in voorbereiding);
- radioserie rondom de gedichtenbundel, NCRV (in voorbereiding);
- speciaal nummer Unesco Features;
- in de Teleac-kursus Speelwijze zal aandacht worden besteed aan het Internationale Jaar van het Boek;
- de Kulturele Raad van Friesland koördineert een aantal activiteiten i.v.m. het JvhB.

Zonder mis een indrukwekkend program. Ongetwijfeld zullen talloze nederlandse 'boekheidenen' dankzij deze visionaire en brede aanpak van de dwalingen hun weegs worden bekeerd. Jammer alleen dat het allemaal wat laat kwam. Eind februari (toen 'het jaar' al voor 1/6 voorbij was). Vlak na de plechtige proklamatie (door minister Engels) van het Jaar van het Boek (in de Gravenzaal te Haarlem). Daar kon de kontaktkommissie niet het meeste aan doen. Die is namelijk nog niet zo lang geleden gevormd. Geen wonder dat de voorbereidingen veel te wensen overlieten (een op grote schaal te verspreiden folder over het JvhB is zelfs nog in de maak).

Erg aardig is het natuurlijk ook dat veel van de activiteiten zich (net als dit stukje trouwens) richten op personen die van het belang van het boek al overtuigd zijn. Dat zal zeker veel zoden aan de dijk zetten.

### b o e k e n (3)

Het meest ontroerende dokument dat ter gelegenheid van het Jaar van het Boek verscheen is het Handvest van het Boek. Een verklaring 'van de grondbeginselen welke, zowel nationaal als internationaal, voor de behandeling van boeken zouden moeten gelden'. Dit Handvest werd 'aanvaard door de internationale beroepsverenigingen van auteurs, uitgevers, bibliothecarissen, boekverkopers en documentaristen' en 'goedgekeurd te Brussel, op 22 oktober 1971 door het Support Committee for International Book Year'. Het bevat 10 artikelen (en een uitvoerige toelichting):

1. Een ieder heeft het recht tot lezen.
2. Voor onderwijs en opvoeding zijn boeken onmisbaar.
3. De maatschappij heeft de bijzondere plicht de voorwaarden te scheppen die schrijvers nodig hebben om hun creatieve rol te kunnen vervullen.
4. Voor de nationale ontwikkeling is een gezonde uitgeversindustrie van het grootste belang.
5. Voor de ontwikkeling van de uitgeverij moeten gunstige voorwaarden geschapen worden voor de vervaardiging van boeken.
6. De boekverkopers vormen een hoogst belangrijke schakel tussen de uitgevers en de lezers.
7. Bibliotheken zijn nationale centra voor informatie- en kennisoverdracht, voor de beleving van wijsheid en schoonheid.
8. De documentatie dient de boeken door het opslaan

- en het beschikbaar stellen van belangrijke achtergrondinformatie.
9. Het vrije verkeer van boeken tussen de landen vormt een essentiële bijdrage tot het nationale boekenbezit en bevordert het internationaal wederzijds begrip.
  10. De boeken dienen het internationaal wederzijds begrip en de vreedzame samenwerking.

## be z i n n i n g s c i t a a t

'Men moet het ongeveer zo zien: Er zijn in het begrip geschiedenis drie aspecten. Allereerst moet de historicus zich bezig houden met bronnenonderzoek, hij moet gewoon basisinformatie hebben voor hij zich bezig kan houden met geschiedschrijving. Bij dit bronnenonderzoek kan er tussen de ene en de andere onderzoeker niet veel verschil van mening zijn. De feiten liggen er immers (-) Na het bronnenonderzoek komt de geschiedschrijving. En dan wordt het een stuk ingewikkelder. Want men kan zeggen dat bronnenonderzoek vrij objectief kan werken, de geschiedschrijver maakt altijd, of bijna altijd, een selectie uit de gegevens die hij tot zijn beschikking heeft. Hier kunnen dan ook fundamentele punten van verschil liggen tussen de ene historicus en de andere. Na dit tweede aspekt, de geschiedschrijving, komt de vraag wat men er mee doet. En precies bij dit derde aspekt komt de theologische visie naar voren. Volgens mij is de hele geschiedenis namelijk een afspiegeling van het lijden en de overwinning van Kristus. De godsdienstoorlogen en de concurrentie tussen het kristendom en de andere wereldgodsdiensten moet men zien als een afspiegeling van het lijden van Kristus; zending, missie en evangelisatie als een afspiegeling van de overwinning van Kristus.'

K. de Vries (mr dr), wetenschappelijk directeur van de Fryske Akademy en (onder veel meer) Eerste Kamerlid voor de CHU, in een interview in het literaire tijdschrift Trotwaer, 11/12, december 1971.

boeken, tijdschriften, artikelen en zo  
waarover zonder al te veel moeite een  
obligaat stukje geschreven had kunnen  
worden

H. M. Bleich, Herrijzen met vallen en opstaan. Een buitenlandse correspondent over het na-oorlogse Nederland (Amsterdam 1969)

'Nederland na een jaar', Onze jaren 45-70, afl. 9

E.H. Waterbolk, Een feestelijke brief in een gespannen sfeer (van Viglius van Aytta aan zijn neef Bucho van Montzima, 25/8/1564) Lezing gehouden op 4 september 1971 t.g.v. de opening van het 25e studiejaar van de Noordelijke leergangen (Leeuwarden 1971)

(Unieke) dokumenten van en over Henk Sneevliet, Propria Cures 1/4/72

Feminisme-nummer Socialisme en Democratie, XXIX, 3, maart 1972

'Een stripgeschiedenis van het anarchisme', Real Free Press Illustratie nr 4

Facsimile-herdruk van vijf nummers van De Standaard (Chr., Pers, Amsterdam 1972):

no 1, 1 april 1872

no 9521, 3 april 1903 (spoorwegstaking)

no 14899, 9 november 1920 (overlijden Dr Kuyper)

no 20878, 15 mei 1940 (Colijn over vertrek regering naar Engeland)  
no 21959, 15 december 1944 (laatste nummer)

R. Roels, Discussiëren en vergaderen (Groningen 1972<sup>4</sup>)

C. Louwerse, De lezing de les gelezen. Het voorbereiden, houden en evalueren van lezingen, inleidingen en voordrachten (Groningen 1970)

Bert Brouwers, 'Lenin en de literatuurwetenschap',  
Corn. Verhoeven, 'Het einde van de alfa-cultuur?',  
in: Kritisch Akkoord 1971. Een keuze uit de in 1970 verschenen essays in Noord- en Zuidnederlandse tijdschriften (Maerlantpocket 21)

J. G. Visser, 'De PTT vóór en tijdens de bezetting', Intermediair 17/3/72

H. J. Lebbink (over Abraham Kuyper), A.R.-Staatkunde, november 1971

F. Boerwinkel, 'Een andere vaderlandse geschiedenis', Hervormd Nederland 4, 11 en 18 maart 1972

o p d o n d e r s (.)

Willem, Rust en orde (De Nieuwe Linie/Amsterdam 1972, f 5,-)

( g e z o c h t ) c i t a a t

#### 'Why Evaluation Is Neglected

Many adult educators fail to evaluate their programs. Among the reasons that have been advanced are that they may have nothing to evaluate. In these instances, it is likely that no ends or objectives have been identified for the program other than to implement some technique, use some device, or cover some given area of subject matter. A second reason advanced is that the program objectives are often too intangible to evaluate. The stated objective may be so broad that they are impossible to operationalize in behavioral terms, or they may be so vague that almost anything could be constructed as relevant to their attainment.

A third reason that evaluation is neglected has to do with administrative lethargy. Evaluation - sound evaluation - takes work. Time and effort are required to adequately plan evaluation procedures early in the program and to implement such procedures when necessary. Frequently the educator - both the administrator and the instructor - feels that time is too valuable to "waste" on evaluation. Even where there is a desire on the part of the instructional staff to evaluate accomplishments, demands for the performance of other activities often take precedence over those directed toward evaluation.

Finally there is the possibility that a program will be criticized if people discover how negligible are the results. It would appear that this is exactly the intent of evaluation - to either improve programs or to weed out the less effective programs. Yet the educator may be so insecure that he does not want to know how well he is doing. Those educators who are genuinely concerned with

quality can upgrade their efforts by recognizing that program evaluation is inextricably intertwined with the planning and implementation of the education program. A limited increase in attention to evaluation during the planning and implementation of the program will materially improve results.'

(Patrick G. Boyle/Irwin R. Jahns, Handbook of Adult Education, p. 72)

p r i m e u r t j e

Min of meer in vervolg op het maandelijks NOS-tv-programma De Onsterfelijken is een serie in voorbereiding, waarin personen die een vooraanstaande rol hebben gespeeld in het politieke, kulturele en maatschappelijke leven zichzelf portretteren. Een van de eerste 'zelfportretten' zal gewijd zijn aan de figuur van Willem Schermerhorn, oud-premier en eminence grise van de PvdA. De samenstelling is in handen van Haagse Post-journalist Kees Tamboer.

Het is de bedoeling dat het verzamelde materiaal naderhand wordt gebruikt voor het samenstellen van (auto)biografietjes, die zullen worden uitgegeven door Semper Agendo te Apeldoorn.

b m g n

Nu de naam Schermerhorn toch weer gevallen is - hoe kan het anders in zo'n van onderhuidse nostalgie doortrokken, definitief laatste aflevering-, ook nog even attentie voor het volgende tragiek-komische voorval.

In een bespreking van het Dagboek van Schermerhorn (Tijdschrift voor Geschiedenis 1972, 1, p. 56-64) schrijft prof. dr. H. Baudet o.m.: 'Men kan de positieve mening van Van Riel in BMGN (Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden, -jppj) bijvallen en de spijt, door van Riel uitgesproken, dat Schermerhorn voor de Nederlandse politiek verloren is gegaan.' - Woorden die ikzelf geschreven zou kunnen hebben. Ik was dan ook erg benieuwd naar de mij tot op dat moment onbekende bespreking van het liberale enfant terrible. Hoe had ik, als bovengematig geïnteresseerde in leven en werken van Schermerhorn, in het algemeen en in besprekingen van zijn Dagboek in het bijzonder en als abonnee op de Bijdragen, nou net deze recensie kunnen missen?

Een raadsel dat om snelle oplossing vroeg. Die kwam niet na het doorbladeren van de laatste nummers van de Bijdragen (een handeling die noodzakelijk was omdat prof. Baudet in zijn enthousiasme vergeten had een nadere bronvermelding te geven). Geen woord over het Dagboek. Geen wonder eigenlijk, want bij navraag bleek dat de BMGN-redactie er nog niet in geslaagd was een recensent voor dit unieke document aan te trekken, laat staan dat er een beschouwing zou zijn afgedrukt.

Maar hoe kon prof. Baudet dan refereren aan een niet verschenen recensie? (En hoe kon de redactie van het TvG zo'n slordigheid over het hoofd zien?) De oplossing lag naast de deur. In Groniek 15 (januari 1971) stond onder het hoofd 'persreacties op een dagboek' o.m. het volgende te lezen: 'Ook mr. H. van Riel, die het Dagboek in de Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden gaat bespreken, oordeelde (in een radioprogramma) positief over de publikatie en over de persoon van de schrijver. Schermerhorn scheldt volgens van Riel niet, hij is integer en eerlijk in zijn bedoelingen, het is jammer dat hij voor de Nederlandse politiek in feite verloren is gegaan.'

Hierop is TvG's recensent waarschijnlijk afgestaan - zonder Groniek en/of radioprogramma te willen noemen. Jammer, want de mededeling over

de (te verwachten) bespreking in BMGN bleek achteraf op onjuiste informatie (van een Bijdragen-redakteur) te berusten. Zo zie je maar weer hoe je zelfs in een hobby blaadje als dit op je woorden moet letten (en hoe gevaarlijk het is bepaalde mededelingen niet even op hun juistheid te controleren).

#### de s p l i j t z w a m v a n b a b e l

'Zou het niet een goede geste zijn als we onze dorpshuizen, klubhuizen en jeugdsociëteiten ook een avond in de week wagenwijd openzetten voor de buitenlanders? En ze in de gelegenheid te stellen, op een natuurlijke wijze kontakten te leggen, te dansen met een meisje en te biljarten met een man? Er zal een enorm beroep worden gedaan op onze non-verbale expressie-mogelijkheden, omdat met name hier de gevolgen van de torenbouw van Babel zich extra wreken.'

(Inklusius, 'Vreemde gasten', Friesch Dagblad 4/3/72)

#### i n d e s t e i g e r s

Een uiterst interessant jaarboekje is dat waarin een overzicht wordt gegeven van dissertaties 'in voorbereiding en in het afgelopen jaar verdedigd aan de Nederlandse Universiteiten en Hogescholen'. Uit het hoofdstuk 'Geschiedwetenschappen' van Dissertaties Maatschappijwetenschappen 1970-1971 haal ik te uwer informatie de volgende gegevens (voorzover het de groningse RU betreft):

#### proefschriften in bewerking

archeologie en prehistorie

prof. dr. H.T. Waterbolk  
geen bericht

oude geschiedenis

prof. dr. C. Elizabeth Visser

1. Adoptio
2. Commentaar op Iustinus XIII-XVI
3. Horadianus en de Scriptores Historiae Augustae
4. Cleon

middeleeuwen

- - - - -

nieuwe en nieuwste geschiedenis

prof. dr. E.H. Kossmann

1. De heren Hope & Co circa 1800
2. Belgisch Nederlandse betrekkingen in de jaren 1860
3. Fries Nationalisme 1905-1945
4. Liberalen, raducalen en vrijzinnig democraten 1835-1921
5. Leven en werken van D.R. Mansholt
6. Frank van der Goes
7. De Mensjewiki in Berlijn 1921-1923

prof. dr. E.H. Waterbolk

1. Viglius van Aytta als politicus
2. Gerardus Listrius, een humanist
3. French accounts of voyages to New France
4. Lieuwe van Aitzema's staatkundige opvattingen